

Стојан Ђорђић

ЉУБАВНИ МНОГОУГАО

(Патрик Лапер, *Живош је крашак, а чежња бескрајна*, „Академска књига“, Нови Сад, 2011)

Основу уметничке структуре романа Патрика Лапера *Живош је крашак, а чежња бескрајна* чини фабула чија је главна тема љубав, али роман још више обележава пишчева тежња ка сасвим савременој конкретизацији те фабуле и исто тако савременој интерпретацији теме љубави. И поред традиционалне теме и традиционалног наративног поступка, ово није баш стандардни љубавни роман, већ је много више савремени љубавни роман. Радњу романа писац смешта у садашње време, експлиците означавајући на једном месту да је у току 2009. година, а то је и време у коме он пише свој роман. А савременост интерпретације писац постиже развијајући је новаторски и проблемски, то јест уводећи у фабулу нове, савремене љубавне ситуације и догодовштине, и преиспитујући такав љубавни сије из више аспекта и са различитим импликацијама, односно питањима и одговорима. Лаперов роман је савремени роман о љубави, који је препун онога што је несумњива предност новостворених књижевних дела, а то су: нова слика света, евокација актуелног егзистенцијалног тренутка, то јест несумњиве отворености егзистенције и артикулација њених нових обриса.

У овом роману из савременог живота нема исказа који не говори о ономе што у мирни свакодневни живот уноси динамику, и то динамику промене, утичући и те како и на смисао који егзистенција добија у савремености. То је роман о животу који се управо догађа, који је, дакле, отворен и неизвестан у многом погледу, а код Лапера нарочито у погледу интензитета и смисла, којих може да буде више или мање, у чему и јесте посебност ове приче са љубавним сијеом. Највећа драж савремености романеске нарације није толико у неизвесности фабуле, у занимљивости настајуће слике света, или необичности идеја, колико у артикулацији настајућег или нестажућег смисла егзистенције. Лапер динамизује своју нарацију не толико ритмом описаних догађаја, колико интерпретацијом, чији коефицијент занимљивости подиже већ насловно подсећање на то да је живот кратак, а да, с друге стране, жеља за што већом испуњеношћу живота, за задовољствима и срећом може бити – бескрајна.

Изоштравање слике света из тог угла, међутим, неће ту

слику учинити одвећ ведром, без обзира на љубавни сиже. Па тако и наслов романа, чији други део, у први мах, зазвучи романтично, губи у контексту романа сву романтичност, и поред љубавне теме, и постаје опомињуће драматичан и горак, као и читав роман.

Тиме што бира љубавну тему за свој роман, писац показује своју склоност ка јачим ефектима, рачунајући с тим да је управо љубав она димензија у којој се живот појединца и те како динамизује и интензивира. Уз то, Лапер се потрудио да тему љубави обухвати у целини, да потпуније описе динамику љубавног живота, од заљубљивања и љубавне чежње до љубоморе и мржње, од живота удвоје до неверства, од брака до прельубе и развода. Али, највећа пишчева амбиција је у томе да својим романом обухвати свеколику феноменологију љубави, њену сложену и променљиву природу, улогу љубави у животу савременог человека и њен смисао, њену неодоливост и драгоценост, али и њену наухватљиву, понекад и несхватљиву логику и погубно деловање, као и њену пролазност и неоствареност, па и њено гашење и нестанак, јер и тога има у феноменологији односа два бића која се воле, наиме, да тај однос престане. Лапер приповеда о љубави, описујући не само како се све догађа и шта се све догађа, већ и трагајући за основним смислом и квалитетом који једна љубавна веза добија или не добија, односно за смислом и квалитетима које свако од љубавника постиже или не постиже у својој љубави. И све то, наравно, у контексту препознатљиве и релевантне савремености, то јест данашње човекове егзистенције, данашњих мерила смисла и вредности постојања, имајући, с треће стране, у виду и околност да је човеков живот омеђен, да има свој век трајања, своје оквире интензитета и пуноће.

Пишући роман о савременим љубавима, Лапер не заснива своју нарацију на традиционалним моделима и тумачењима љубавних веза и односа, јер му се они чине сасвим превазиђеним, поготово за неке нове садржаје и феномене у љубави, и у односима међу љубавницима. Лапер не приповеда о неким бизарним или ретким данашњим љубавима, нити о оним данашњим љубавницима који воле на традиционални начин, ако таквих још има, већ о љубавницима и прельубницима чије су љубави такве какве јесу, остварене или неостварене, прилагођене или неприлагођене данашњем начину живота и условима и потребама человека данашњег доба. Вођен идејом преиспитивања вредности љубави у животу савременог человека, Лапер се усредсређује управо на оне чешће и важније промене које се у љубави догађају данас. Рекло би се да је то наум и амбиција Лапера – описати данашње манифестације и трансформације љубави, открити савремена померања у свеколикој феноменологији љубави, уочити нове нијансе у смислу и улози љубави у животима људи.

У Лаперовој романеској интерпретацији, специфичност савремене љубави, односно савременог љубавног сижеа, огледа се у

тome што тај сиже не чини ни љубав удвоје, ни љубавни троугао, већ – љубавни многоугао, љубавна прича у којој суделује не двоје, не троје, већ много више протагониста, на један или други начин, или на више начина, и са различитим улогама и наумима, ефектима и исходима.

С друге стране, друкчији су и социјално-економски услови, психолошки и морални аспекти љубави у савремено доба, у односу на све раније епохе, а што све улази, на известан начин и у извесној мери, и у Лаперову романескну слику света. Нарочито су импликације Лаперовог приповедања разноврсне и богате, тако да читалац може са своје стране да уноси неке схематизације (искуства, потребе, пројекције, мерила) у сложену мрежу значења током своје читалачке конкретизације и интерпретације овога романа.

Али, најпре треба видети какав је тај велики љубавнимногоугао што га Лапер конструише својим приповедањем да би обухватио целокупну феноменологију какву љубав добија на почетку 21. века. Средишњу тачку, од које приповедање почиње и којој се стално враћа, чини главни јунак романа. То је четрдесетједногодишњи преводилац са енглеског, Луј Блерио-Ренге, без сталног запослења, који живи у браку без деце, са супругом Сабином, интелектуалком и успешном пословном женом. Ту је, не мање важан protagonista, и Ренгеова љубавница Нора, која је у ствари његова права љубав, само што му та млада Енглескиња која долази у Париз на студије глуме, ускраћује, већ две године, не само љубав, већ и било какав сусрет. Од Норе, коју Блерио воли, полази посебна фабултивна линија која води до четвртог јунака у овом многоуглу, а то је Норин муж, Американац Марфи Бломдејл, финансијски експерт на служби у Лондону, кога је, међутим, Нора напустила и отишла из стана, покупивши и неколико хиљада долара, што све није разлог за гашење ове љубавне везе, пошто Марфи и даље воли своју супругу и сања о томе да му се она врати.

Од Норе полази још једна љубавна линија, боље рећи, линија негдашње заљубљености, ка Нориној другарици из најранијег девојаштва, а сада пријатељици Вики Ломет, онижој мелескињи чија се негдашња заљубљеност у Нору претворила у трајну наклоност, и после удаје за новинара Дејвида Милера.

Уз све то, и Блерио-Ренге има свога пријатеља, Леонара Таненбаума, универзитетског професора неурологије, који као шеста тачка улази у овај многоугао са својим хомосексуалним везама, од којих се током романа смене две, једна за другом, које такође имају своју драматичност.

Блерио посећује и своје оistarеле родитеље, који чине још један љубавни пар у овом роману о савременој љубави, пар старих супружника међу којима нема више ни трунке љубави, јер ју је истиснула интензивна међусобна мржња у којој живе своје старачке

дане, загорчавајући их свом преосталом животном снагом.

И мада су све тачке и све линије у овом многоуглу потпуно јасне, и мада се, захваљујући томе, увек јасно разабире ко је с ким и у каквој вези, ипак је укупна слика љубави прилично сложена, пошто је љубав, колико год да је има или нема, заправо непредвидива и необјашњива. Нема те феноменолошке нианализе, ни пројекције, којом би се могло објаснити оно што се догађа у љубави и са љубављу. Једва да се може описати нека љубавна веза или нечији љубавни живот, а камоли објаснити. Љубав измиче сваком покушају објашњења, и што је тај покушај подробнији, објашњење је све сложеније и замршеније. Своју литературну пројекцију љубави Лапер не жели да компликује, нити да објашњења продубљује, већ да бар исприповеда одабране љубавне везе у овом многоуглу, то јест да опише њихове фабуле, што и успева, дајући доволно појединости да тај опис буде и живописан и подробан, па утолико и убедљив. Али што су те појединости бројније и подробније, то је објашњење и тумачење одабраних љубави све недостижније, тако да Лаперова пројекција савремене љубави и њене феноменологије помоћу тако великог многоугла, што се прича више развија, све више личи на лавиринт.

Оно што феноменологију љубави у Лаперовој романеској интерпретацији највише усложњава, што путеве љубави највише мрси, то јесте и највећи парадокс савремене љубави. Лаперови јунаци немају никаквих предрасуда о љубави које би их у било ком погледу ометале или ограничавале да у љубавним релацијама постигну највише што им потенцијал за љубав, који у себи имају, допушта. Они су модерни, слободни љубавници, доволно еманциповани и доволно толерантни да могу да се препусте зову љубавне чежње. Већи проблем су социјални и економски услови у којима живе, и тај аспект Лапер прати у свом роману, али не допушта да ти услови буду већа препрека за љубавни живот његових јунака, но сваки од њих на један или други начин решава и те проблеме, а понеко баш помоћу својих љубавних веза. Захваљујући свему томе, у овом роману сви јунаци имају динамичан љубавни живот и много љубавних веза иза себе. Али, у томе је и највећи парадокс њихових љубави, јер нико од њих, бар у овим везама које чине љубавни многоугао, не пролази добро у својим актуелним љубавима, не постиже ону сатисфакцију која би била довољна да му се љубав узврати на прави начин и да веза опстане. И то је оно што је најтеже објаснити у феноменологији љубави, како се она показује у Лаперовом роману. За Лаперове савремене љубавнике, љубавна веза је несавладиви лавиринт, а љубав за којом чезну, ипак, непотпуна и недостижна.

О томе шта би били разлоги те парадоксалне недомашености љубави у Лаперовом роману нико не говори, ни јунаци, ни свевидећи наратор, такодесета тема инезапочиње. Али семантичесхематизације које проистичу из конкретизације љубавних фабула, такве су да

наглашавају баш тај пародокс, који се може сажети формулом: више покушаја, више жеље и очекивања, а мало или нимало љубави. Ако се пажљивије погледају најаче семантичке схематизације које се могу извести из фабултивних заплета и расплета, може се издвојити онај аспект љубави у коме тај парадокс добија највеће разmere, а у чему би се онда крили и највећи разлози недомашености љубави у Лаперовој романеској интерпретацији.

По ликовима из љубавног многоугла о којима Лапер највише приповеда, рекло би се да је основна тема у феноменологији савремене љубави превелика асиметрија која се у љубавном односу ствара међу љубавницима. Асиметрија у мери у којој љубавници воле једно друго. Блерио несмањено воли Нору, иако она две године не мари за њега. Још је већа несразмера између Норе и њеног мужа Марфија, коме веза са Нором значи више него било која од многих његових ранијих веза, и који Нори опрашта све њене поступке, и зна да му се она неће вратити, а ипак је воли више но било коју другу жену и био би пресрећан да му она узврати љубав. Блерио ће имати више среће него Марфи, јер ће му Нора после две године услишити бескрајну чежњу за њом, али ће му је врло брзо поново ускратити, па ће и Блерио моћи само да је узалуд воли.

У тренутку кад га Нора остави по други пут, Блерио добија поруку од супруге Сабине којој је досадило да чека да јој посвети супружничко поверење које јој дuguје од почетка брака, те му она отказује сваку везу међу њима, и тражи да, док она буде на путу, покупи своје ствари и оде из њеног стана и из њеног живота.

С друге стране, ни Нора према којој води највише путања љубави у овом многоуглу, неће проћи нимало боље, но ће почети убрзано да пропада у анорексији, депресији и летаргији и изгубиће било какву жељу за било којим од својих љубавника. Нора је супротан пример Лаперовог протагонисте љубави, и то онај који показује да је за љубав потребно двоје, а да је и највећа једнострана љубав чиста узалудност и апсурд. Нора је пример протагонисте којим се слика савремене љубави може окончати, јер трећа могућност, могућност обостране незаинтересованости, и не спада у љубавну причу.

А објашњење Нориног понашања сасвим је једноставно, пошто га испуњавају и потврђују не један, већ два хипотетичка одговора. Један, који се и у роману помиње, да је Нора бескрајно ћудљива и, као и љубав, сасвим непредвидива, а друго, да је Норина љубавна чежња бескрајна, тако да је нико не може испунити. И Нору чека исти исход који и двојицу њених најупорнијих љубавника, да на крају остане сама, да сведе свој живот на потпуну усамљеност, без могућности да било коме пружи или од било кога прими милост љубави.

Извеосталепротагонистечкаистииисход:животуусамљености, без љубави, на један или други начин. Пошто се све љубавне везе окончају истоветним расплетом, Лаперов роман може и да се заврши.

Писац то и чини у продуженом расплету, пратећи понеку перипетију у љубавном животу главног јунака. Наравно, на крају и Блерио остаје потпуно сам.

Наконоваквог расплетасвихљубавнихфабула, Лаперзавршава свој роман, прелазећи на сасвим хипотетичну нарацију, напомињући да је у условима квантне вероватноће могуће безброј епилога, пошто се, у том случају, „свемир непрестано дели на паралелне подсветове“. Захваљујући хипотетичкој нарацији, роман добија два завршетка: један, уколико постоји само један фаталан свет, тада Блерио умире од излива крви у мозак, и други, у којем је Блерио жив. У том случају би и главне љубавне фабуле могле да се наставе на различите начине, када би и Блерио и Марфи и Нора дочекали неке нове расплете, али не много друкчије у аспекту љубави. И пошто љубави нема и никаде је не може бити, онда и ту, у космогонији паралелних светова, могли би Блерио и Нора да се сусретну и да „док се возе према залазећем сунцу кроз поља са зрелом пшеницом, с тако тужним изразом на скамењеним лицима, и у таквој тишини – ускоро ће се растати – да личе на два мртва астронаута који круже око црвене планете“.

Најзад, за причу о немогућности љубави, могуће је претпоставити и за двоје Лаперових главних јунака „да у бесконачном низу паралелних универзума има и оних у којима никада нису постојали“. Све ово може писац овог романа да имагинира на крају своје приче, пошто је на почетку тог завршног поглавља још једном подсетио на оно што је важније од свих космогонија, на то „да у очима других постојимо само у једном облику и у једном стању – са једним јединим биолошким животом“, те да је од тога какав би све могао бити, неупоредиво важније какав јесте у љубави.

Може се рећи да је главно обележје Лаперове уметничке интерпретације савремене феноменологије љубави селективна евокација љубавног живота, у коме се љубав расплињује и нестаје, и поред разних љубавних авантура и покушаја, веза и односа, заноса и разочарења, успеха и неуспеха. Савременим љубавницима срећу увек нешто умањује, угрожава и квари, тако да им љубав, заправо, никад није права, но се промеће у нешто друго. Јубав Лаперових јунака и јунакиња нити може да траје, нити да их доиста усрећи, јер су они данас одвећ међусобно различита и неподударна бића, шта год да је разлог те неподударности, тако да се љубав губи у својим несавладивим несразмерама.

Љубавни доживљај Лаперових савремених протагониста љубави, уместо да јача и обогаћује се, толико се расплињује у бескрају чежње, да тај бескрај постаје бескрај растројства љубави, у коме се она осиромашује, губи и нестаје, постајући од најинтензивнијег врела живота само саставни део његове безнадежне осакаћености и промашености.

Приповедајући о томе каква је све феноменологија савремене

љубави, Лапер је јунацима љубавног многоугла заправо ускратио могућност истинске љубави, не објашњавајући ни шта је разлог таквим расплетима, ни како се може изаћи из те ситуације. Као да је за све прекасно у многоуглу љубави. Можда је тиме писац и себи ускратио могућност да напише велику љубавну причу, какве су писали његови претходници, чувени писци љубавних романа, много убедљивије артикулишући величину љубави, али мора му се признати да је своју пројекцију савремених љубави француски писац поткрепио не само живописном и убедљивом дескрипцијом, већ и исто тако јаким импликацијама о томе шта љубав јесте, а шта није, шта год да су разлози нестања љубави и у каквом год општем растројству и растварању егзистенције да се догађа нестање љубави. Ако и нема заносних љубавних изјава, снова и доживљаја, идиличних пејзажа и срећних завршетака, у Лаперовом виђењу феноменологије љубави, њена драгоценост се не губи из семантичког видокруга, који не носи сугестивност идиле, већ опомене.

